

Årsskrift 2021

*Lotsbåtarna hade en särskild rand på seglet, för att vara lätta att känna igen.
Här är Anton Sxxxxxxx lotsbåt på Norröra 1914.*

INNEHÅLL

Ordföranden har ordet	2	Norröraboken	14
Almanacksbilder	3	Blidö kyrkas historia	16
När färjorna kom	6	Till minne av Kerstin och Gösta	18
Kjell Jidstrand på färjan	8	Styrelsens verksamhets-	
Anders Sundberg minns	10	berättelse	20
Trafikverkets planer	11	Verksamhetsplan 2021	22
Populära "snabbköp"	12	Förtroendevalda/Kontaktuppgifter	23
Elev hos Yngve Berger	13	Våra sponsorer	24

E-post: infobshf@gmail.com Webb: www.hembygd.se/blido

Facebook: Blidö sockens hembygdsförening

Pris 50 kr

Tekniken ger oss möjlighet att hålla kontakt

Nu har vi 2020 bakom oss. Ett riktigt skräckår för många med sorg och smärta men även många hjältar inom service och kommunikation, inte minst inom vården.

Det märks att vi blivit betydligt fler i bygden, även på vintern. Fritidsboende känner mer trygghet här än i stan och vi permanentboende kan vara tacksamma att det mesta fungerar: affären, färjan, bussarna, hemtjänsten, vården, med mera.

Ingen kunde för ett år sedan ana vad som skulle komma. Inga temadagar, inget nationaldagsfirande, ingen julmarknad och årsmötet uppskjutet till augusti, precis innan andra vågen av Coronapandemin började ta fart. I år har vi planerat att ha årsmötet under juni månad, då de flesta förhoppningsvis blivit vaccinerade.

Föreningens planerade aktiviteter under sommaren har tyvärr inte kunnat genomföras av förklarliga skäl. Istället

har vi använt tiden till underhåll av våra byggnader. Båtsmanstorpet har fått ett nytt välbehövligt färgskikt med nya hängrännor och uthuset nymålats. Ett vårdträd till minne av Kerstin och Gösta Roxell har planterats invid torpet. Det är med stor saknad som vi minns dem för deras engagemang i föreningen.

Hembygdsgården/Silversmedens hus är i stort sett färdigrenoverat på undre plan. Ett stort tack för era donationer som gjort det möjligt att fortsätta med renoveringen!

Nu återstår övre plan där elen måste bytas, rummen få nygamla tapeter och golven renoveras. Sedan kan vi hyra ut rum och få en behövlig inkomst till driftskostnaderna.

EU-bidraget till bagarstugans renovering från Leader Stockholm och Jordbruksverket har beviljats. Vi har börjat med ombyggnad av skorsten och ugn för framtida bakning. En handikapptalett ska göras bakom bagarstugan, där det funnits en mulltoalett. Vi behöver mycket ved till bakningen. Har du ved du kan avvara, då tar vi tacksamt emot den. Vi söker även medlemmar som har motorsågskörkort för att såga upp ved. Det behövs körkort när det är ett jobb som ska avlönas. Har du ett sådant kort och är villig att hjälpa till, hör av dig.

Styrelsen har haft ett antal digitala styrelsemöten. Några av oss har också deltagit i flera webinarier som anordnats av bland andra Hembygdsförbundet, Länsstyrelsen i Stockholms län och Arbetslivsmuseet. Mitt önskemål är att få igång frukostmöten med våra medlemmar. Lite mer än hälften har e-post och kan då vara med, med dator, platta eller mobiltelefon. Om du inte har eller inte vill arbeta med ny teknik kan du gå till någon som har. På så vis kan merparten vara med. Det kommer en inbjudan via e-post.

Tack för förtroendet under det gångna verksamhetsåret!

GÖTE LAGERKVIST, ORDFÖRANDE
070 540 04 33

Foto: Ingrid Jacobsson

Båtsmanstorpet har fått ny rödfärg på fasaden.

Blidö sockens Hembygdsförening
Postadress: Bromskärvägen 5, 760 17 Blidö
E-post: infobshf@gmail.com
Webbplats: www.hembygd.se/blido, Facebook: Blidö sockens hembygdsförening
Medlemsavgift: enskild medlem 200 kronor, familj (två eller flera personer) 300 kronor.
Bankgiro: 344 – 5665. Swish nr 1232318707. Organisationsnummer 814400-8466.
Redaktör för årsskriften: Ingrid Jacobsson. Redaktionsgrupp: Göte Lagerkvist, Lars Jacobsson, Margareta Sandahl, Carina Wijkander-Björk

Almanackan 2021

I år har vi våra färjor och färjelägen som tema för almanackan. Särskilt aktuellt nu när diskussionerna om linfärja mellan Blidö och Yxlan dragit igång igen.

Har du inte köpt almanackan går det bra att beställa via mejl: infobshf@gmail.com.
Pris: 150 kr för den lilla (A4) 200 kr för den stora (A3), plus exp.avgift 40 kr.

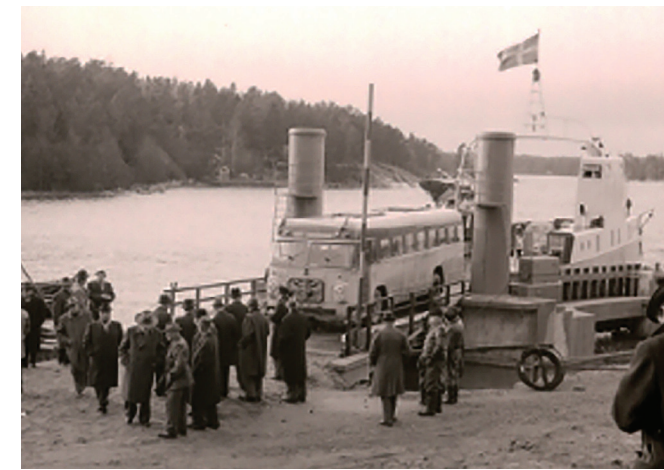
Januari – isbro mellan Blidö och Yxlan

Det var länge sedan det var så tjock is att man kunde köra mellan Blidö och Yxlan. Men i mitten av april 2011 var det faktiskt så besvärligt isläge att Waxholmsbolaget ställde in sina turer. Sedan dess har det varit betydligt varmare under vintrarna.

Mars – full färja anländer till Norrsund

Lastbilar och bussar var vanliga på färjorna i mitten av 1950-talet. Personbilstrafiken var inte tillnärmelsevis så omfattande som i dag. På färjan Furusund – Yxlan, som invigdes i december 1954 ett drygt år före Bildöledens färja, var medeltalet per dygn cirka 100 bilar och bussar. Totalt färjades mellan januari och november det året 35 700 bilar, därav 7 200 lastbilar och 1 700 bussar.

Februari – färjeleden över Blidösundet invigs

12 januari 1956 invigdes färjeleden mellan Yxlan och Blidö. Det var en högtidlig invigning där ett blågult band klipptes av vägministern Hjalmar Nilson. Med var också landshövdingen Gunnar Danielson, Blidös fullmäktigeordförande Frithiof Österman och ett stort antal skärgårdsbor förstås.

April – Yxlan vid färjeläget i Köpmanholm

2 december 1954 korsade färjan Yxlan för första gången sträckan Furusund – Köpmanholm. På premiärturen fraktades en buss, två personbilar och en lastbil med material från Finsta cementgjuteri till skolbygget i Köpmanholm. Man beräknade att färjan skulle kunna ta två bussar och sju personbilar samtidigt. Det var långt före den stora färjan Merkurius!

Maj – färjeläget Norrsund

Färjelägena anlades när färjetrafiken kom igång. Det var ganska omfattande byggen med vändplaner med mera. Dessutom måste vägarna på öarna byggas ut för att bussarna skulle kunna köra där. Totalt kostade förbättringarna av kommunikationerna, med vägar och färjelägen, 3 miljoner kronor för dåvarande Blidö kommun. Då ingick även kostnaden för bron mellan Eknö och Furusund.

Juni – färjeläget Köpmanholm

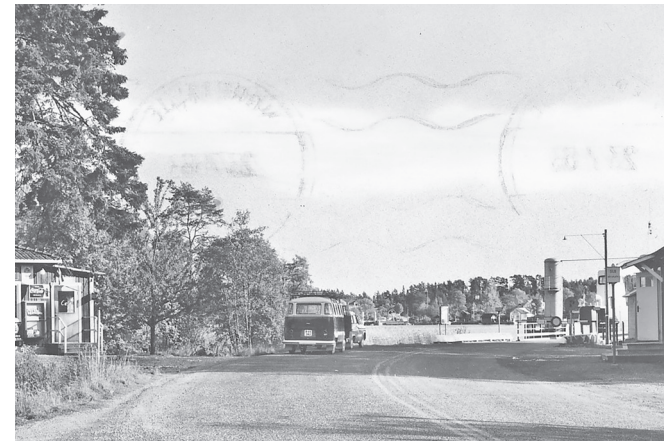
Köpmanholm började bebyggas i början av 1800-talet, och blev lotsstation 1828. Då lades två tidigare stationer på Oxhalsö och Tjockö ned. I takt med att navigationsinstrumenten förfinades och farledsmarkeringar, sjökort och andra hjälpmedel utvecklades, minskade behovet av lotsar. 1985 tjänstgjorde endast tre lotsar vid Köpmanholms lotsplats. Lotsningsverksamheten överfördes till en nybyggd lotsstation i Kapellskär 1 januari 1996.

September – Köpmanholm

Köpmanholms bebyggelse består av dels stora villor med glasverandor, flera f.d. pensionat, dels mindre röda stugor där lots- och tulltjänstemän bodde när farleden i Blidösund var pulsådern i yrkessjöfarten. August Strindberg har skrivit om platsen i ganska dystra tongångar, han kallade Köpmanholm för Skamsund och beskrev befolkningen med orden:

”På Skamsund däremot bodde folk av en mörkare art med hårdare öden. Myndigheterna där på ön, karantänmästarn och lotsäldermannen, voro härsklystna, hatfulla, hämndgiriga”.

Oktober – färjeläget Furusund

Namnet Furusund har ursprungligen syftat på sundet mellan ön Hallsö, där Furusund är beläget, och Yxlan. År 1953 fick Furusund vägförbindelse med fastlandet sedan Sju strömmars väg över Solö, Storö, Idö, Humlö, Svartnö och Eknö till Furusund blev klar. Furusund har en brosig historia som badort och kurort, många är de berömdheter som semestrat där. Den folk-käraste är naturligtvis Astrid Lindgren. I dag kan man semestra på Furusunds Vårdshus, det f.d. tullhuset som byggdes 1811 – 12 och var arbetsplats för 15 tullmän med familjer, inspektör, vaktmästare och roddarkarlar.

Juli – färjeläget Larshamn

Enligt en gammal uppteckning hos Institutet för språk- och folkminnen hette Larshamn tidigare Väderhålet. Varför just Larshamn skulle vara ett väderhål vet vi inte. Men rent allmänt är ju ett väderhål något som seglare vill ha för att kunna ta sig vidare, det vill säga lämpligt fint väder mellan perioder av regnskuror och besvärliga vindar. Ett väderhål kan också vara en plats där man håller utkik efter hur vädret ska bli, alltså en plats mot horisonten där man kan spana efter annalkande moln – eller sol. När Väderhålet bytte till Larshamn vet vi dock inte.

Augusti – färjeläget Norrsund

Var namnet Norrsund kommer ifrån är enklare att förklara än Larshamn. Det är helt enkelt ”uppkallat efter marken” som det står i en förteckning från 1931 hos Institutet för språk- och folkminnen. Ett sund som vetter åt norr, alltså. Och sådana sund finns det lite varstans, till exempel på Vaddö och på Fårö (där en sjö har detta namn), ja Ikea har till och med haft en tavla som hette Norrsund. Fast den föreställde dramatiska klippor omgivna av ett hav i storm, så långt från Blidös Norrsund man kan komma!

November – färja 226 på väg till Larshamn

De första färjorna transporterade ett fåtal bilar och gick en gång i timmen. Stor skillnad från dagens trafik. Färjerederiets senaste statistik, från 2019, visar att färjorna i Furusundsleden det året körde 17 261 turer, i Blidöleden kördes 15 610 turer. Det totala antalet person- och lastbilar som transporterades över Furusundsleden var 503 977, över Blidöleden 349 511. Till detta kommer bussar, motorcyklar, cyklister och fotgängare. Undra på att det blir köer!

December – Mercurius och Frida i Furusund

Merkurius är byggd 1999 av Trondheim Verft AS, Trondheim, Norge. Kapaciteten är 60 personbilar, lastförmågan är 300 ton. Mercurius är totalt 83 meter lång, 13,8 meter bred. Frida är byggd 1978 av AB Åsi-verken, Åmål. Kapacitet är 50 personbilar lastförmågan är 250 ton. Frida är 64 meter lång och 13,9 meter bred. Tidigare hade ju alla färjor kvinnonamn, men Färjerederiet har ändrat sin namnpolicy. Nu döps färjorna med namn som är kopplade till astronomi. Det finns en stark koppling mellan sjöfart och astronomi, med tanke på dagens satellitbaserade navigering.

Bromskärsvägen fyller 60 år

Färjorna i all ära, men det behövs också vägar på öarna för att människor ska kunna ta sig fram, allmänna kommunikationer ska fungera, barn ta sig till skolan, butiker få varor med mera. En väg som nu i 60 år varit viktig på Blidö är Bromskärsvägen.

Bromskärsvägen med sista busshållplatsen vid vändplanen. För 60 år sedan var vägen en viktig knutpunkt för yrkesfisket.

I Norrtelje tidning kunde man läsa om invigningen av Bromskärsvägen som skedde den 6 april 1961. Vägen hade i och för sig tagits i bruk redan på sensommaren året innan, men invigningen förrättades när både vägen och den tillhörande fiskehamnen var färdiga.

Ja, vid gamla bryggan vid Bromskär var det då en fiskehamn. I artikeln skrivs det om hur viktig vägen var för att: ”yrkesfiskarna från öarna öst-sydöst och syd om Blidö obehindrat dagligen kan lägga till vid Bromskärsbryggan för att snabbt få in sina fångster till Norrtälje”.

Det var länge sedan några yrkesfiskare lade till vid Bromskär. I stället är den stora fritidsbåtshamnen, som invigdes 2016, flitigt utnyttjad.

Det tog 18 år från idé till invigning innan småbåtshamnen vid Bromskär stod klar. Men från tanke till handling när det gällde Bromskärsvägen tog det ännu längre tid, 30 år. När vägen invigdes hade Blidö celebrert besök av landshövdingen i Stockholms län, Erik Westerlind. I sitt invigningstal sade landshövdingen: ”I 30 år har blidöborna kämpat för Bromskärsvägens tillkomst. 1959 fick jag närmare information om problemet, och samma år kunde också, tack vare en kraftfull insats från vägdirektör P O Tjällgren vägen påbörjas som beredskapsarbete och – vad som är viktigast – även fullbordas som sådant”.

Landshövdingen utlyste också en tyst minut över förre

kommunalnämndsordföranden Frithiof Österman, som tagit initiativ till vägen, men som tyvärr avlidit innan den byggts färdigt.

Landshövdingen nämnde också i sitt invigningstal att vägen är 2,7 km lång, och att den kostat 600 000 kronor. I dagens penningvärde är det drygt 7 miljoner kronor.

När färjorna kom blev det möjligt för bussar att komma över till både Yxlan och Blidö. Och Blidöbussen kör ju en sväng ut till Bromskär, vilket självklart är en fördel både för boende längs vägen och de som med båt ska ut till någon av öarna som Norröra, Söderöra, Svartlöga eller Rödlöga.

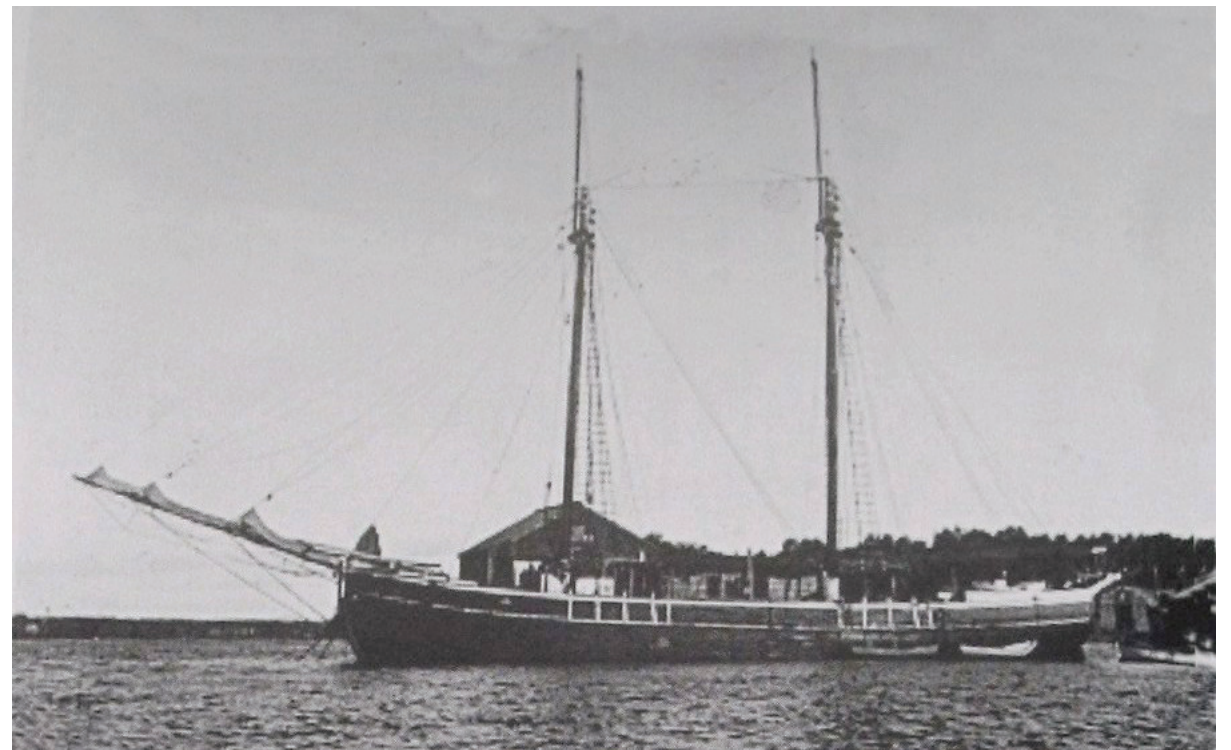
TEXT OCH FOTO: INGRID JACOBSSON

Inga fiskebåtar längre vid Bromskärs brygga.

Sista träskutan lämnade Blidö 1960

I november 1960 lämnade tvåmastarskonerten Skeldervik sin plats vid Norrsund på Blidö. Skutan harde då ägts i 24 år av skeppare Erik Jansson, Oxhalsö, som då gick i pension. Men skutan gick snart ett sorgligt öde till mötes.

Tvåmastarskonerten M/S Skeldervik hade i 24 år Blidö som hemmahamn.

”Detta var Blidös sista träskuta”, säger skeppare Erik Jansson.

Så inleddes en artikel i Norrtelje tidning 3 november 1960. Artikeln handlar om skonerten Skeldervik, som den dagen lämnade Norrsund och Blidö för gott.

”Jag sålde skutan eftersom jag fyllt 67 år och sålunda får folkpension”, fortsatte Erik Jansson. ”Fraktfarten med träskutor blir allt mindre lönsam och underhållskostnaderna allt dyrare. Nästa år skulle Skeldervik klassats om, vilket skulle medfört ytterligare omkostnader för mig. Då tyckte jag det var bättre att sälja henne, jag har slitit länge nog på båtar, alltsedan jag var 12 år gammal.”

Erik Jansson, som var född i Oxhalsö, berättar sedan i artikeln om sitt långa yrkesliv till sjöss. Redan 1905, som liten pojke, började han som kock på råseglarskonaren Rudolf av Blidö. Efter några år till sjöss läste Erik Jansson 1918 till skeppare i Östersjöfart. Han seglade sedan både i Östersjöfart och på fraktskutor till Danmark, England och Frankrike.

1936 köpte han Skeldervik och blev sin egen redare. Skutan var byggd 1904 i ek och furu av skeppsbyggmästare Janne Hagerman på Vikens varv. När hon såldes hade hon en 80 hästkrafters Skandiamotor. Skeldervik såldes för 10 000 kronor till kronolots Harald Palmqvist, Göteborg.

”Därmed är träskutornas saga all på Blidö. När jag var pojke fanns där minst ett tiotal” slutade skeppar Jansson intervjun med Norrtelje tidning.

Meningen var att Skeldervik skulle gå i fraktfart i Bohuslän. Men det blev en kort sejour. Den 10 december 1960 råkade skeppet i sjönöd utanför Grenå i Danmark. Fartyget var på väg från Arendal i Norge till Naestved på södra Själland i Danmark med last av våt pappersmassa. Det blev hårt väder och norr om Grenå fann befälhavaren att det var 10 tum vatten i maskinrummet. Nödsignaler sändes upp, och några timmar senare kom en räddningsbåt från Grenå i hård storm och tjocka fram till Skeldervik.

Men skonaren var övergiven och sjönk ganska omgående. Besättningen hade lyckligtvis räddats av ett norskt fartyg och förts in till Aarhus.

I sjöförklaringen bedömdes att lasten var för stor för årstiden. Man anmärkte också på att besättningen inte gjorde något alls för att få bogsering eller bärgning.

TEXT: INGRID JACOBSSON

Källor: Norrtelje tidning, Ingemar Gollunbergs blogg för skutor hemmahörande i Skärhamn, <http://ingemarblogger.blogspot.com/>

Våra två färjeleder - navelsträngen för öarna

Dag och natt går våra färjor i Furusunda- och Blidöleden. Sedan mitten av 1950-talet har de troget gjort tjänst i snö och sol. Men hur är det att jobba på färjorna? Kjell Jidstrand på Yxlan vet.

En av de trogna medarbetarna på Blidöleden är Kjell Jidstrand. En 64-åring som inte tröttnat på oss trafikanter efter 28 år som däcksmaskinist på Blidöleden. Kjell kom med föräldrarna till Vagnsunda 1972, då de valde att flytta tillbaka till pappa Stigs barndomshem.

Efter avslutad verkstadsteknisk yrkesskola och värnplikt på dåvarande KA1 i Vaxholm, började Kjell på Blidö Rederi och stannade där till 1985. Därefter bar det av ut på världshaven några år och sedan jobb i Stockholm, bland annat på Sjöfartsverket.

våra öar, utan flera reser från Vaxholm, Rådmansö och Åkersberga.

Däcksmaskinistens ansvar är att packa oss bilister i rätt fil, sköta färjans allmänna underhållsarbeten och maskinunderhåll. Färjorna har sex motorer, två för vardera för- och akter-propellrar och två som har till uppgift att generera el till färjan.

Aurora som trafikerar Norrsund – Larshamn i normalfallet, byggdes redan 1972, alltså en dam som snart fyller 50 år. Hon har sedan Kjell började 1992

Kjell Jidstrand trivs på färjorna. Enda nackdelen är att skiftarbetet tar på krafterna.

Under några år var sedan Kjell på Seawind, ett lastfartyg som gick mellan Stockholm och Åbo, men jobbade samtidigt extra på det vi nu kallar Färjerederiet. 1999 gick hans farbror Arne i pension, Kjell blev fast anställd och övertog hans skift. Då var han näst yngst bland de anställda, men nu har åren runnit iväg och han är näst äldst. Han har under åren hunnit bygga eget hus i Starrbäck, Vagnsunda och bildat familj.

För varje färjeled krävs en bemanning på tio personer, fem skeppare och fem däcksmaskinister för att kunna serva oss trafikanter dygnet runt. Dessutom finns en vikariepool med personal beredd att rycka in vid sjukdom och semester. Annars är det svårt att hitta välutbildad personal för utväxling vid pensionering eller avslutad anställning av andra skäl. Kjell trivs med jobbet och kommer nog att jobb kvar efter fyllda 65, då han upplever ett gott kamratskap i arbetsgruppen. Av personalen på färjelederna är det inte många som i dagsläget bor på

hunnit med tre motorbyten, och blivit ombyggd med utökad bredd och längd. Efter cirka 400 driftstimmar får färjorna ett oljebyte, (ungefär var femte vecka) då går det åt 80 liter olja till varje färja. Dessutom får färjorna en större underhållsservice efter 33 000 driftstimmar. De två dieseltankarna ombord på vardera 48 kubikmeter, delar var tredje månad på en tankbil med diesel.

Bryggan där skepparen står befinner sig ligger fem meter över bildäcket, så han har en god översikt både visuellt och med hjälp av radar över vad som händer ombord och i vattnet utmed färjeleden.

Säkerheten är viktig ombord på en färja och varje år sker brand-livräddningsövningar där även Blidö deltidstrandkår deltar, för att vid en eventuell incident ombord kunna bistå ordinarie färjpersonal.

I maskinrummen, tre stycken, finns kameror monterade. Skepparen har skärmar uppe på bryggan

och kan omedelbart upptäcka en rökutveckling. Brandbekämpningen sker då från fast monterade brandskåp på däck med kolsyra, som är en gas vilken trycks in i maskinrummen, ”kåkar upp” syret och branden dör ut. Detta ger då en minimal påverkan av övrig materiel. I det fall färjan skulle behöva evakueras finns sex livflottar, som rymmer 300 personer. För livflottarnas uppblåsningsmekanism krävs en krutpatron som byts ut vartannat år. För oss som undrat hur bildäcket alltid kan vara så torrt och snöfritt beror det på att värmen från maskinrummen leds upp i taket och värmer upp bildäcket underifrån. Golvvärme på köpet!

Det är många knappar, spakar, displayer och visare att hålla reda på i Auroras styrhytt.

Personalen arbetar i skift, vilket tar på krafterna, bekräftar Kjell. Detta är ju något som är väl utrett och dokumenterat för skiftarbete även i andra branscher med dygnet runt-arbete. Arbetet sker i tolvtimmarspass med en halvtimmes rast, 12.15 – 12.45. Då äts matlådan! Skiften är mellan 07.00 och 19.00, respektive 19.00 till 07.00. Efter fyra arbetade skift infaller en sex dygn lång ledighet. Detta schema rullar på, vardag som helgdag, året runt.

Färjorna måste alltid ha två mans bemanning av säkerhetsskäl. Skulle det hända skepparen något under överfarten, har även däcksmaskinisten utbildning att ta färjan tryggt in i färjeläget.

Under 2020 ökade trafiken markant från mars, då pandemin bröt ut. Under sommaren kördes Furusundsfärjan med dubbel bemanning, två färjor, dagtid under många veckor.

Bilarna räknas också, och under sommarveckorna är det cirka 1600 fordon som transporteras per dygn med Furusundsfärjan. Cirka 70 % av dessa åker vidare med

färjan till Blidö. Under vinterhalvåret är fordonsmängden drygt hälften, men detta gäller inte för 2020 då många bosatt sig i sina fritidshus, på grund av coronapandemin.

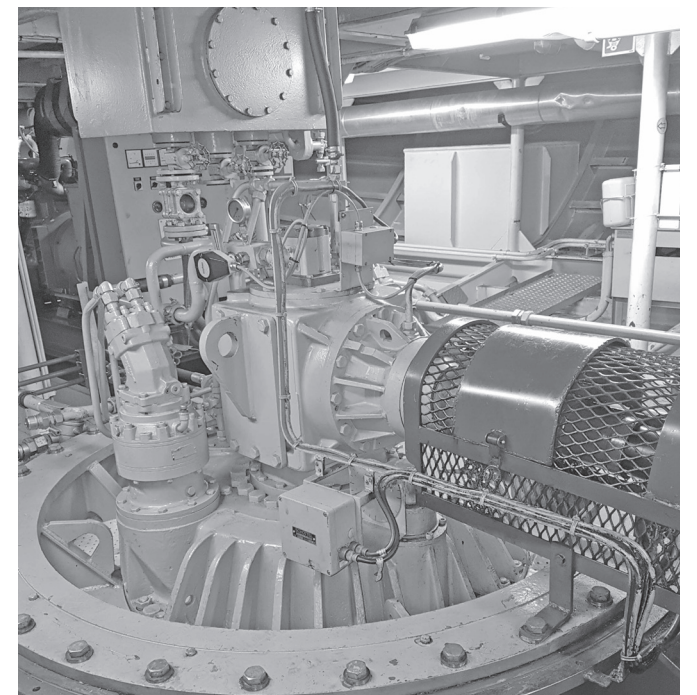
Kjell berättar också om en morgon när det var ett äventyr att ta sig till jobbet. Morgonen efter att Alfrida-stormen dragit fram, natten till 2 januari 2019, tog det nästan fyra timmar i mörker att försöka ta sig upp utmed Yxlan. Det var nedfallna träd överallt. Till och med ett avblåst plåttak mötte han på vägen. Alla har ju inte motorsågar, eller behärskar inte tekniken med att såga kullfallna träd i mörker. Men alla hjälptes åt och försökte röja vägen med de medel man hade, och till slut lyckades han komma fram. Under dagarna med elavbrott som följde fick bland annat även bommarna vid färjelägena öppnas och fällas för hand.

Olyckor är ovanliga på färjorna, mycket tack vare de alerta däcksmaskinisterna som när de är på däck, under på- och avlastning, håller oss bilister i ”Herrans tukt och förmaning”.

Blidöleden utreds nu för att om möjligt bli en linfärjeled. Men arbetet med att bygga om färjelägena för detta kommer troligen inte att startas förrän 2025, enligt de uppgifter personalen fått. Att övergå till lindrift är ett sätt för Färjerederiet att nå sitt klimatmål att vara fossilfritt 2045. Många Blidöbor tycker att en bro vore bättre, och skulle ge befolkningen på öarna en ökad social gemenskap.

Efter en lärorik stund med Kjell som berättat om sin arbetsplats, som också är vår livlina till fastlandet, tackar vi honom för att han tog sig tid att berätta för oss och vi hoppas på fortsatta trevliga möten med personalen på våra färjor.

TEXT OCH FOTO: CARINA WIJKANDER-BJÖRK OCH MARGARETA SANDAHL

Tre motorbyten har Kjell Jidstrand varit med om på Aurora.

Från tankfartyg till Blidöfärjan

Anders Sundberg, tidigare mångårig ordförande i Blidö sockens hembygdsförening och numera hedersordförande, har varit till sjöss i hela sitt vuxna liv. Han har seglat med stora tankfartyg på de sju haven men också många år på vägfärjor i Vaxholm, på Blidö och flera andra färjeleder.

Jag började på Blidöfärjan som extraanställd i slutet av 1950-talet, berättar Anders Sundberg. Fast jag sade till mig själv en gång i min ungdom när jag satt på bussen och åkte över med färjan: ”Aldrig ska jag jobba här”. Men så blev det ändå.

Då var det lätt att bli anställd. En dag träffade Anders en annan Anders, med efternamnet Sjöblom som basade på Blidöfärjan. Anders Sundberg hade då varit inne i Stockholm och sökt fast jobb på färjan, men nekats. ”Äsch, kom hit i morgon bitti klockan sju, så kan du börja som extra”, sade Anders Sjöblom, och så blev det.

– Jag var ute till sjöss flera år också, säger Anders Sundberg, på stora tankfartyg. Då kunde vi ligga ute tre månader i sträck. Visserligen fick jag se en hel del av världen, men det var ett jobbigt sätt att leva också.

Så det blev vägfärjorna i stället – en lugnare tillvaro. Fast jobb fick Anders så småningom på Rindö-Värmdöleden, och sedan på Vaxholm-Rindöleden. Han flyttade till Vaxholm, bildade familj och trivdes bra. Fackligt aktiv blev han också.

– Vi var många som var missnöjda med vägfärjornas organisation, berättar Anders. De låg ju under Vägverket, eftersom de räknades som en del av vägen. Högsta chefen satt i Borlänge, och visste inte mycket om färjetrafiken.

– Vi hade flera möten om detta på 1980 – 1990-talen, bland annat ett stort möte på Skaftö. Då krävde vi från fackligt håll en ny organisation, och resultatet blev en egen enhet, Rederi Öst för Stockholms län. Sedan följde ett liknande rederi i Göteborgsområdet.

1996 blev Färjerederiet en särskild enhet inom Vägverket, och landet delades in i tre färjeavdelningar med kontor i Vaxholm, Göteborg och Härnösand. Men huvudkontoret var kvar i Borlänge. Så fungerade det fram till 2010, då vägverket och Banverket gick ihop, och Trafikverket bildades. Rederiet fick då namnet Trafikverket Färjerederiet. I samband med denna omorganisering försvann de regionala avdelningarna, och Färjerederiets ledning är nu koncentrerad till Vaxholm.

– Det är därför alla vägfärjor har Vaxholm som hemmahamn, förklarar Anders.

– Tidigare byggdes många färjor i Kalmar och Åmål, men nu byggs de utomlands. Men det finns reparationsvarv kvar i Sverige.

Anders Sundberg jobbade kvar i Vaxholm till pensionen, då han efter en skilsmässa flyttade tillbaka till Blidö. Men han fortsatte att jobba till 2008, hoppade in som extra på olika linjer, inte bara på Blidöleden.

– Jag har trivts väldigt bra med jobbet, säger Anders, det var därför jag var kvar så länge. Vi hade stor frihet att fördela arbetstiden mellan oss, bara vi fyllde årsarbetstiden. Det är

ju fortfarande så att man jobbar ett par långa skift, och är sedan ledig flera dagar.

Vad tror då Anders Sundberg om planerna på linfärja?

– Ja, man får inte vara rädd för förändringar. Linfärjan kommer säkert. Lite tråkigt att det bara blir en mans besättning, men det går ju bra i de leder där man har sådana färjor. Och vill man förbättra miljön så är ju linfärjan ett klart bättre alternativ än dagens dieseldrivna.

TEXT INGRID JACOBSSON

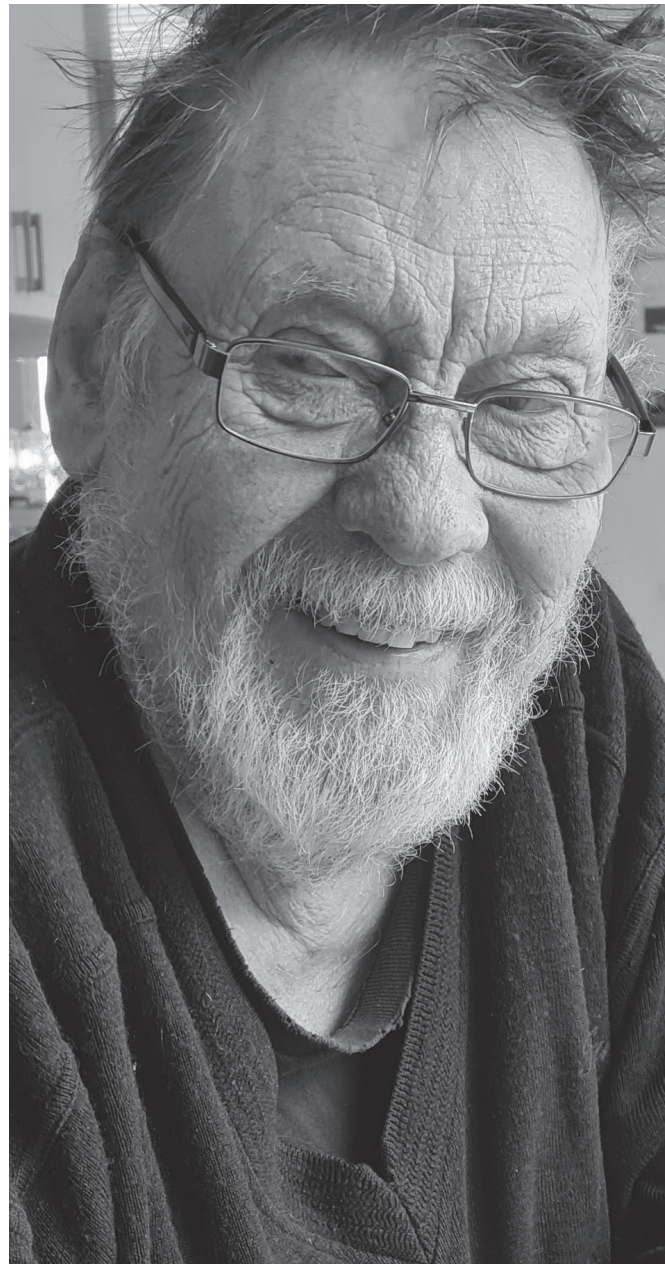

Foto: Göte Lagerkvist

Anders Sundberg minns med glädje alla sina år på vägfärjorna. Han har jobbat på flera olika färjeleder.

Linfärja i Blidösundet på gång

Det har väl inte undgått någon att Trafikverket har långt gångna planer på en linfärja i Blidösundet. Frågan har diskuterats i många år, och nu är planen att färjan ska vara på plats 2025. Vi har frågat trafikverkets projektledare Hamid Ghasedi om hur arbetet fortskrider. Hamid Ghasedi valde att svara på våra frågor via mejl. Mer om planerna finns att läsa på Trafikverkets webbplats: www.trafikverket.se/farjelenblidolenorrtaelje

Klimatskäl är det viktigaste motivet för att lägga om till linfärjedrift. En linfärja förbrukar cirka 65 procent mindre bränsle än dagens dieseldrivna färjor, och därmed blir det förstås mindre utsläpp av växthusgaser. Under hösten/vintern 2020 har Trafikverket haft samråd med myndigheter, organisationer, markägare och andra berörda. Detta har på grund av pandemin skett digitalt.

Blidö sockens hembygdsförening (BSHF): Enligt samrådsunderlaget ska det digitala samrådet vara avslutat nu. Vad har det gett?

Hamid Ghasedi (HG): Trafikverket har mottagit inkomna synpunkter och sammanställt dem i en samrådsredogörelse. Samrådsunderlaget och samrådsredogörelsen har skickats till länsstyrelsen för beslut om projektet kan antas medföra betydande miljöpåverkan. I nästa skede, samrådshandling, kommer synpunkterna att hanteras.

BSHF: Hösten 2021 ska ni ha ”samråd på ort”. Vad innebär det, och hur ska det gå till?

HG: Enligt planprocessen ska ”enskilt särskilt berörda” erbjudas minst ett samråd på orten. Enskilt särskilt berörda är ägare till fastigheter där mark eller utrymme kan komma att tas i anspråk för vägen och i det här fallet färjelägena.

Hur samrådsaktiviteten utförs är olika beroende på projekt. Trafikverket kan exempelvis bjuda in till en hyrd lokal i området alternativt boka separata möten hos förslagsvis fastighetsägarna. Med hänsyn till rådande omständigheter med Covid-19 kan telefonmöte eller Skype-/Teamsmöte komma att bli aktuellt. Trafikverket kommer att kontakta enskilt särskilt berörda för samråd på orten framöver med mer information.

Övriga intressenter kommer att få möjlighet att lämna synpunkter digitalt genom att planbeskrivningen (samrådshandlingen) tillgängliggörs på hemsidan. Inbjudan till samråd för övriga intressenter sker genom tidningsannons och hemsidan: www.trafikverket.se/farjelenblidolenorrtaelje

BSHF: Efter samråden ska ett granskningsunderlag sammanställas, och sedan kommer en Fastställelseprövning i november 2022 - innebär det ett definitivt beslut om byggande? Vilken möjlighet att överklaga finns det?

HG: Trafikverket prövar frågan om att fastställa en vägplan efter samråd med länsstyrelsen. Om länsstyrelsen

tillstyrker planen och om vägplanen har tillräcklig aktualitet, ska Trafikverket pröva frågan om att fastställa planen. Om Trafikverket och länsstyrelsen har olika uppfattningar ska Trafikverket överlämna frågan om att fastställa planen till regeringen.

Trafikverkets beslut att fastställa vägplanen får överklagas till regeringen. Trafikverket gör alltid en kungörelsedelgivning av fastställelsebeslutet. Överklagandetiden är tre veckor och börjar löpa två veckor efter det att beslutet om kungörelsedelgivning har tagits. Den som beslutet angår har rätt att överklaga, vilket regleras i förvaltningslagen. Trafikverkets beslut om fastställelse av en vägplan får dessutom överklagas av en sådan ideell förening eller annan juridisk person som avses i 16 kap. 13 § miljöbalken.

Vägen, och i det här fallet färjelägena, får börja byggas först efter att vägplanen har vunnit laga kraft. Vägplanen ger väghållaren (Trafikverket) rätt att anlägga vägen på det sätt som redovisas i vägplanen. Endast oväsentliga avvikelser får göras från vägplanen när vägen byggs. En fastställd vägplan ger väghållaren möjlighet att ta mark eller annat utrymme i anspråk med vägrätt.

BSHF: I planlägningsbeskrivningen står det att färjan ska ”projekteras med drift via el, batteri eller alternativt hybridlösning”. Vad talar för och emot de olika alternativen? Vad innebär hybridlösning? Är det någon lösning som verkar troligast?

HG: Det finns för och nackdelar för samtliga lösningar som analyseras i nuläget. Önskemål från Färjerederiet är att i likhet med många av rederiets övriga elektrifierade linfärjor även kunna genomföra drift av den kommande linfärjan med elkabel från land via en motordriven kabelvinda. En avgörande parameter är att elkraftbolagen kan ge tillräcklig effekt för färjans behov.

Vid hybriddrift används två eller flera energiomvandlare kombinerat med olika energilagringssystem. En vanlig kombination är en förbränningsmotor, som kombineras med en eller flera elmotorer med tillhörande batterier. En linfärja med hybridlösning kan alltså drivas av olika typer av bränslen såsom diesel/HVO, etanol eller gas i kombination med elektricitet.

I nuläget är Färjerederiet öppna för olika driftlösningar i sitt pågående projekteringsarbete av den nya linfärjan och därmed är det ingen lösning som i nuläget är mer eller mindre trolig.

INTERVJU: INGRID JACOBSSON

Silversmide på Nyckelviksskolan

Silversmeden Yngve Berger, vars hus på Bromskärsvägen hembygdsföreningen har ärvt, var under flera år lärare på Nyckelviksskolan. Margareta Sandahl, mångårig styrelseledamot i hembygdsföreningens styrelse, gick på skolan i mitten av 1960-talet och har fina minnen därifrån.

Redan under 1940-talet diskuterades en ny skola där hela människan skulle kunna utvecklas. Teori, praktik och sinnlighet skulle gå hand i hand – långt från den traditionella ”pluggskolan”. Kunskaperna skulle vara värdefulla för det dagliga livet och gynna elevernas förmåga att utnyttja hela sin talang och begåvning: hantverk och estetik i vardaglig och utvecklande förmåga. De främsta debattörerna för en sådan skola var bland andra möbelformgivaren Carl Malmsten och konstnären Hertha Olivet.

Nyckelviksskolan startade 1955 då Hertha Olivet tog initiativet till att starta längre och sammanhängande vinterkurser med inriktning på estetik och hantverklig utbildning av blivande arbetsterapeuter. Fram till 1959 skedde dessa kurser i hennes egen ateljé med nio deltagare. Därefter flyttade utbildningen till ”Tallbo” på Lidingö. I samband med detta utökades elevantalet och utbildningen breddades mot både konst och konsthantverk.

Skolan är nu högskoleförberedande, rikstäckande och tar emot elever från hela landet som utbildas i konst, konsthantverk, design och arkitektur och har även en tvåårig utbildning till hantverkspedagog.

Läsåret 1964 – 65 gick jag utbildningen ”Folklig konst och handaslöjd”. En utbildning där olika konstarter blandades och kreativiteten flödade. Textil, trä, metall, målning, keramik med mera varvades. I metall hade vi Yngve Berger, en ung och mycket inspirerande lärare som lärde oss bearbetning i både koppar och järn men framför allt silver.

Foto: Privat

Det fantastiskt vackra silverarmbandet som Margareta Sandahl gjorde under sin tid på Nyckelviksskolan.

Vid en av Hembygdsföreningens sommaraktiviteter presenterades jag långt senare för Yngve Berger och vi kom att tala om tiden på Nyckelviksskolan. Trots att mer än 50 år gått påminde Yngve mig om skolresan 1965 till Dubrovnik. Det var då hans stora flygrädsla uppstod. Det hade blivit ett maskinhaveri på hemresan, så pass allvarligt att vi omdirigerades till Bromma i stället för att landa på det relativt nya Arlanda där räddningstjänsten inte var lika utbyggd! Allt förlöpte väl och själv var jag för ung för att oroas och har heller inte upplevt någon flygrädsla efteråt.

Tiden på Nyckelviksskolan var fantastiskt rolig, stimulerande och lärorik.

MARGARETA SANDAHL, LEDAMOT I BSHF:S STYRELSE 2013 - 2021

Foto: Privat

Yngve Berger som ung, inspirerande lärare på Nyckelviksskolan.

SKOLA PÅ LIDINGÖ MED NAMN FRÅN NACKA

Nyckelviksskolans namn kommer från att skolan vid mitten av 1940-talet hade fått en tomt anvisad vid Stora Nyckelviken i Nacka.

När förverkligandet av byggnationerna i Stora Nyckelviken inte kom igång, bland annat på grund av bristande finansiering, tog Hertha Olivet initiativet till längre vinterkurser. Hon använde sin egen ateljé på Torsvikssvängen på Lidingö och den första kullen bestod av nio elever. Olivet behöll, med Malmstens medgivande, namnet Nyckelviksskolan eftersom hon då trodde att det bara var en tidsfråga innan skolan skulle kunna etableras vid Stora Nyckelviken. Men så blev det inte, och på Lidingö ligger skolan kvar än i dag.

Källa: nyckelviksskolan.se

Norröra – från järnåldern till i dag

Norröras historia har kartlagts i en praktfull bok, full med foton av människor och hus på ön. Boken **Norröra** är resultatet av ett flitigt arbete av en arbetsgrupp med skribenter, layoutare, fotografer med flera. Kerstin Envall, som varit sommarboende på ön i 70 år, är en av dem som hållit i trådarna.

Jim Andersson skjutsar barnen till skolan på Söderöra. Bilden tagen ca 1945 – 47.

Det hela började egentligen med att jag fick se gamla fotoalbum som vår granne hade, berättar Kerstin Envall. Då började jag samla in foton även från andra öbor. Bilderna, tillsammans med berättelser som en gammal sommargäst på Norröra, Sonja Söderman (1911 – 2006), hade skrivit ner, gav idén till en utställning.

Utställningen visades fyra gånger i kapellet på Norröra – 2010, 2012, 2014 och 2018. Utställningarna blev mycket populära. Till dessa hade Kerstin Envall och Björn Söderman lånat ihop foton och skrivit texter. Björn Söderman tog nya bilder på de gamla husen, och Anders Söderman dokumenterade genom att fotografera utställningen i sin helhet.

En annan sommarboende, Wilhelm Giesecke, som är art director och grafisk designer, tyckte att det måste bli en bok av utställningsmaterialet. En arbetsgrupp på sex personer bildades, som samlade material.

- Mycket material hade vi ju redan i och med utställningen, säger Kerstin Envall. Men sedan fick vi hjälp med fler bilder och berättelser. Personer som håller på med släktforsk-

ning också har hjälpt oss med släktträd på gamla Norröra-familjer.

Arbetsgruppen är en del av den livaktiga föreningen Norröra Idrott och Kultur, som bildades 1948. Utgivningen har skett i samverkan med öns andra livaktiga förening, Norröra Samfällighetsförening.

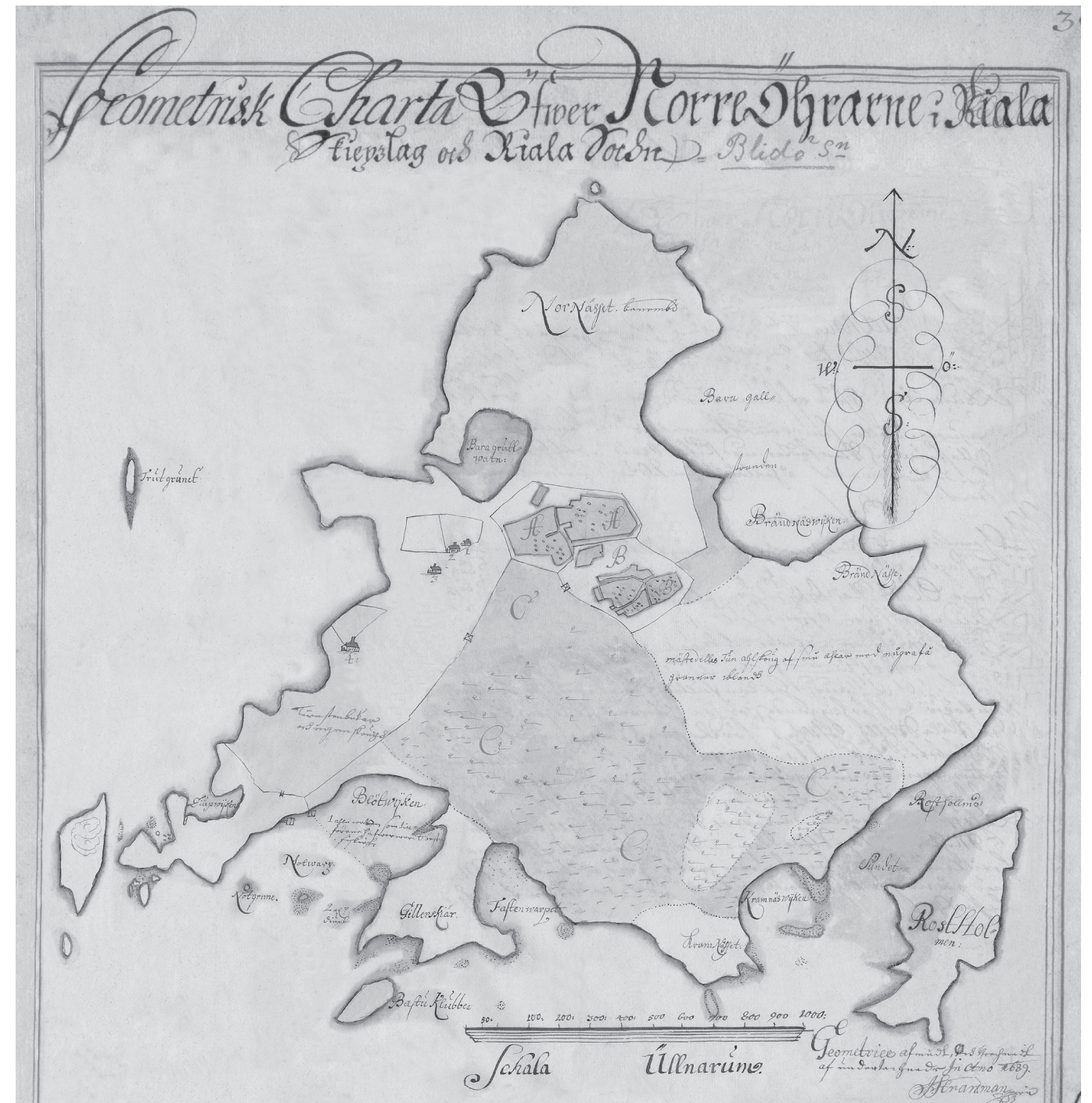
I boken finns fem gamla kartor, som visar hur Norröra höjt sig ur havet, och hur bosättningarna flyttats, alltefter-som vikarna grundats upp. Det gällde ju att bo nära havet, eftersom man färdades med båt. Olika avsnitt som skildrar de första bosättningarna samt fiske, jakt, skolan, idrottsföreningen, skutor med mera ingår också. Dessutom finns beskrivningar av 17 fastigheter, vilka som bott där tidigare och vilka som bor där nu. Naturligtvis finns också minnen från sommaren 1963 då TV-serien Saltkråkan spelades in på ön.

De första bosättningarna man känner till var fyra bönder på 1500-talet, som troligen kommit över havet från Baltikum. Deras namn Joa, Kers, Reb och Munk tyder på det. I dag har Norröra fem åretruntboende. Vid sekelskiftet 1900 var befolkningsantalet troligen som störst, 60 fastboende fördelade på 16 hushåll. Då fanns det också gott om djur, ca 40 kor, flera hästar, grisar och höns. Gott om betesmarker för djuren fanns det, eftersom ön inte var så skogbevuxen som i dag. Enbuskar och alar växte där, men annars knappt några större träd. Det var till och med svårt att få ved till bränsle, det fick hämtas från andra öar.

Ett pensionat, som sedermera blev semesterhem för anställda på kvarnen Tre Kronor, och en lanthandel har

Många Norrörabor var medlemmar i Missionsförbundet. En söndag i september 1918 samlades så här många gudstjänstbesökare i kapellet.

“Geometrisk charta öfwer NorreÖhrarne i Riala Skiuepslag och Riala sochn 1689”.

Då var all bebyggelse, fyra gårdar koncentrerad mitt på norra delen av ön. Den mörkfärgade viken i nprdväst är nu helt uppgrundad.

det också funnits på ön. Affären öppnade ett par år in på 1900-talet, och fanns fram till 1963. I dag får Norröraborna frakta med sig mat, eller ta båten till Blidö eller Furusund för att handla.

Missionshuset (Kapellet) mitt i byn har varit, och är, en viktig samlingspunkt. Missionsförsamlingen i Blidö socken bildades på 1880-talet, Kapellet på Norröra byggdes 1906. Då var nästan alla fastboende medlemmar i församlingen. Men medlemsantalet sjönk, och 2009 avvecklade missionsförsamlingen verksamheten där. Kapellet blev i stället en gemensamhetsanläggning, som förvaltas av Norröra samfällighetsförening. I dag är det ca 125 delägare i fastigheten. Cirkeln är sluten. Kapellet skänktes en gång till församlingen

av Norröraborna, och är nu tillbaka i deras ägo.

Det idoga arbetet av fast- och sommarboende, som resulterat i boken Norröra, avslutades hösten 2020. Boken trycktes i 500 exemplar, och redan är mer än hälften sålda.

- Vi kommer att fortsätta sälja den i sommar, berättar Kerstin Envall, få se hur länge upplagan räcker. Det är väldigt roligt att vi fått så fint gensvar!

TEXT: INGRID JACOBSSON

FOTON UR BOKEN NORRÖRA

Boken är på 156 sidor, stort format, 30 x 30 cm, rikt illustrerad. Pris 360 kr, kan betalas med Swish. Kontakta Lars Envall, 070-77 77 418, om du vill köpa boken.

Till minne av Gösta och Kerstin Roxell

Gösta Roxell föddes i Söderäng, Blidö 16 november 1927, Kerstin Ottosson föddes i Brännkyrka församling, Stockholm, 2 juli 1929. Båda avled 2020, Kerstin 28 maj, Gösta 4 november. Här minns vi tv åav hembygdsföreningens trognaste medlemmar och vänner. Vi bevarar dem i ljust och tacksamt minne.

Gösta levde hela sitt liv på Blidö, gick i Oxhalsö skola, sju klasser, slutade skolan 1941. 1942 seglade han med sin morbror Einar Sjöblom, som tagit över morfadern Carl Sjöbloms pigge Helmi. (Pigskuta/pigge kallades det minsta fraktfartyget i Roslagen.) Sedan seglade han med olika fartyg, bland annat lotsångaren Vega 1943. Han hade gärna fortsatt, men hans mamma vägrade skriva på tillståndet. Gösta fick i stället ett stadigt jobb i land, vid postverket inne i Stockholm. Personalchefen i postverket bodde på Blidö och ordnade jobb åt ungdomar på ön, så även åt Gösta. Men där blev han inte långvarig. I mars 1945 stod han inte ut längre, utan ringde hem och sade: ”Nu säger jag upp mig”. Sen blev det militärtjänst i flotta 1947 – 48 och sedan olika påhugg innan han fick fast tjänst som båtman vid Furusunds lotsstation. Gösta var noga med att skilja på ”båtman” och ”båtsman”. En båtman är den som kör ut en lots till en båt som behöver lotsning till exempel in eller ut från Stockholm. Medan en ”båtsman” var en man som tjänstgjorde i flottan och som var städslad av en eller flera rotebönder, som båtsman August Sjöblom Skog i Båtsmanstorpet.

Kerstin växte upp i Stockholm, men vistades på Blidö varje sommar från det hon var 8 år. När hon slutat skolan fick hon jobb som biträde på långvården på Stureby sjukhus, men långtade ut till Blidö. Efter en tid på Stureby fick hon jobb som barnpiga hos familjen Broberg på Blidö. Husrum fick hon hos familjen Karl Oskar Andersson och jobb med att städa uthyrningsstugor. I en bortslängd tidning fick hon syn på en annons om att man skulle starta en utbildning till hemvårdarinna. Inträdeskraven var barn- och sjukvårdspraktik. Kerstin blev antagen till utbildningen och fick veta att just då, 1949, skulle Blidö kommun anställa sin första hemvårdarinna. Kerstin fick jobbet, och började arbeta där 1 juli 1950. Bostad fick hon i nuvarande vårdcentralen, där bodde hon och distriktssköterskan.

I början av 1950-talet träffades Gösta och Kerstin på en dansbana. Ungdomarna på Blidö samlades ofta vid Stämmarsund och rodde över till Yxlan, där det fanns flera dansbanor. De gifte sig 1954, och bodde först på övervåningen i Göstas föräldrars hus på Österäng. När familjen utökats med de tre sönerna Erik, Lars och Åke byggde Gösta ett eget hus till dem på granntomten, där har de bott i alla år. I Kerstins arbetsuppgifter som hemvårdarinna ingick att sköta hushåll och barn i familjer där modern tillfälligt var sjuk samt att sköta äldre som bodde kvar i sina hem. Tungt och slitigt, och det gällde att ta sig fram i alla väder, också ut till öarna. Förutom runt på Blidö också till Yxlan, Furusund, Gräskö, Norröra och Söderöra.

Det gick med cykel och båt på sommaren, spark över

isarna på vintern. 1954 när färjorna kom var Kerstin en av de första som köpte moped och åkte runt med.

Gösta och Kerstin var trogna sina arbetsplatser. Hon arbetade som hemvårdarinna i 42 år, till 1992. Gösta var båtman i 30 år. Parallellt med jobb och familj – som har utökats med många barnbarn och barnbarnsbarn – var paret Roxell mycket aktiva i föreningslivet. Båda var med i hembygdsföreningen, och de missade sällan någon lördagsaktivitet vid Båtsmanstorpet. Föreningen Helmis vänner var de också med i, och när Helmi restaurerades var Gösta med – han hade ju som ung seglat med den typen av skutor. Gösta tillverkade också Helmis nya mast av en rejäl gran, som låg och torkade flera år hemma i trädgården. Pelarordern var en annan av hans fritidsaktiviteter, där var han under en tid ceremonimästare. Han var också mångårig byfogde i Ängskärs arkipelag. Kerstin var ordförande under flera år både i Blidö husmodersförening och Kyrkliga syföreningen. Dessutom var hon invald i kyrkorådet och var kyrkvård.

Ett strävsamt, kunnigt par som betydde så mycket för Blidö, och för många människor på ön, familj, släkt och vänner.

Denna sammanställning bygger på en intervju som Göte Lagerkvist och Maud Nevrell gjorde hos Gösta och Kerstin Roxell 2012.

Så minns jag Kerstin och Gösta

Jag minns inte riktigt när jag träffade Gösta Roxell första gången, troligen vid Båtsmanstorpet på en temadag om båtar för ca 35 år sedan. Jag kommer ihåg Gösta när han var med och reparerade Fähuset vid torpet och när han renoverade Helmi. På senare år var Gösta alltid med på slätterdagarna vid torpet, gav goda råd till dem som inte var så skickliga med lien och hjälpte till att slå ända tills han var 90 år.

Det blev en tradition för hembygdsföreningens styrelsemedlemmar, och andra som hjälpt till, att efter slättern åka hem till Kerstin och Gösta för att inta en sillunch på deras brygga. Bara det var värt allt jobb med styrelsearbetet! När Gösta fått sig en nubbe, kom han igång med att både sjunga och deklamera dikter. Mest var det nog Ture Nermans texter men även Evert Taubes. Jag tyckte att Gösta var en kopia av Karl Gerhard i hans framförande av sånger och dikter. Jag minns särskilt ett Helmi-årsmöte då Gösta uppträdde på vårdshuset Stämmarsund. Med hatt och käpp och med schvung i rörelserna var han precis som Karl Gerhard.

Många var de gånger som Gösta berättade historier om bygden, människorna och hans arbete som båtman. Det känns tungt att inte längre kunna höra hans röst, inte få ta del av hans berättelser och åsikter, för åsikter hade Gösta om det mesta.

Foto: Göte Lagerkvist

Det strävsamma paret Gösta och Kerstin Roxell på bryggan vid sitt båthus.

När jag tänker på Kerstin saknar jag mest alla diskussioner om bygden, kyrkan och Almvik. Hon hade järnkoll på historien. Kerstin samlade in allt som skrevs om vår bygd. Protokollskopior från möten som kyrkan, kyrkliga syföreningen och husmodersföreningen hade.

Jag minns när vi reparerade Båtsmanstorpet. Kerstin arbetade ju som hemvårdarinna i socknen, och bland de åldringar hon vårdade var syskonen Beda och Ernst Sjöblom som bodde kvar i Båtsmanstorpet hela sina liv. Beda avled 1958, Ernst 1964. Tack vare att Kerstin var i torpet så ofta mindes hon precis hur det var möblerat. ”Här har alltid stått ett skåp”, sade Kerstin. Hon tecknade upp skåpet med luckor och hyllor. ”Här hade Ernst och Beda sina koppar och här ska hinken stå.” Klara besked till Reino som gjorde snickeriarbetena i torpet. Nu står skåpet, som om det alltid hade gjort det, där i hörnet. Många gånger guidade Kerstin

i torpet. Då var det alltid fullt med besökare och de stannade länge, när Kerstin berättade många av sina historier om Båtsmannens barn Beda och Ernst. De bodde kvar i Båtsmanstorpet hela sina liv, och Kerstin som hemvårdarinna skötte dem under flera år.

Det kändes naturligt att sätta ett vårdträd vid Båtsmanstorpet som minne av Kerstin när hon gick bort. Vi kunde inte föreställa oss att Gösta bara några månader senare skulle följa henne. Tanken fanns nog från början att när Gösta går bort så ska han också ha en del i vårdträdet. Nu kommer det att bli så. Vi ska göra en skylt som sätts upp på Torpet i hörnet vid trädet.

Jag har nog inte fattat att de är borta. Sådant tar tid att acceptera och det blir aldrig som förut - det är som en bit av en själv går bort. Men minnet av Kerstin och Gösta lever kvar!

GÖTE LAGERKVIST, ORDFÖRANDE, BSHF

Blidö kyrka byggdes runt ett kapell

Blidö kyrka ligger vackert på en udde ovanför Kyrkviken. Men en gång i tiden låg den på en egen ö. Och den byggdes runt omkring det gamla kapellet, som sedan revs.

Foto: Lars Lindgren/Svenska kyrkan

Blidö kyrka är en ljusoch välkomnande kyrka, med den vackra altartavlan Jesus stillar stormen.

När du färdas på vägen fram mot kyrkan så tänk dig att det fanns en bro över ett litet sund ungefär där parkeringen är i dag. Denna ”kyrkobroen”, som den kallas i kyrkböcker från 1700-talet, ledde upp mot Blidö gård, som låg mitt emot kyrkan, på andra sidan det som i dag är Blidövägen. Gårdens huvudbyggnad brann ner 1925, men flygelbyggnaderna finns kvar.

På gården bodde i mitten av 1650-talet överste Eric Leijonhufvud och hans familj. Han lät på egen bekostnad uppföra ett kapell på nuvarande kyrkans plats, och förde förhandlingar med domkapitlet i Uppsala om att få en prästtjänst till Blidö. Troligen hade det tidigare funnits ett litet kapell som låg ungefär i korsningen Finnholmsvägen/Blidövägen. Men några rester av det har aldrig återfunnits. Den närmsta kyrkan var Länna kyrka, och dit var vägen lång och besvärlig. Men de boende på Blidö och omkringliggande öar måste ta sig dit för gudstjänster (som var närmast obligatoriska att besöka), bröllop, dop, begravningar och andra högtider. En prästtjänst på Blidö skulle alltså underlätta mycket, och så blev det beslutat. En prästgård uppfördes i Yxlö by på Yxlan, och prästerna fick alltså bo på grannön ända fram till 1892, då prästen fick flytta in i prästgården i Blidö kyrkallé, som köpts av församlingen.

Domkapitlet skrev i sitt beslut: ”Capellaget (församlingen) blifwer som det af ålder warit hafwer med effterskreffne öar som warit wana att komma till Capellet (*alltså det äldre kapellet vars exakta placering är okänd*), neml Kudoxa, Röl-löga, Swartlöga, Norr- och Söderöra, Oxhalsö, Yxlö, Halsö, Gräskarna, Sjölbottna, Wagnsunda, Sunda, Glyxnäs, Boda, Alswik, Kolswik”. Uppdelningen i öar var ju en helt annan än i dag, både Yxlan och Blidö bestod av flera mindre öar, som i och med landhöjningen vuxit ihop med huvudöarna.

Eric Leijonhufvud lät alltså själv till största delen bekosta det nya kapellet, som invigdes 3 november 1660 med en gudstjänst. Kapellet var en liten knuttimrad byggnad, troligen målad med rödfärg. Något torn på kapellet uppfördes aldrig, och den nuvarande kyrkan har inte heller fått något torn. I stället finns en klockstapel på kyrkogården, den byggdes 1744 av mjölnaren Erik Bärk från Roslags-Kulla. 1815 fick stapeln sin brädbeklädnad. 1796 fick kapellet en tillbyggnad i form av ett kor. Detta bekostades av dåvarande ägaren till Blidö gård, Carl Eric Lagerheim, som var chef för statskontoret i Gustav IV:s regering.

Kyrkogården hade anlagts 1778, först då fick invånarna i Blidö socken rätt att begrava sina döda där. Tidigare måste de föras till kyrkogården vid Länna kyrka.

Tiden gick och kapellet användes, men reparerades inte utan förföll alltmer. 1854 beslutades vid en syn att kapellet inte var möjligt att renovera, utan man behövde bygga en ny kyrka. 1856 lades grunden till denna, och den byggdes runt omkring kapellet, som användes under hela byggtiden. Först 1857, när den nya kyrkans murar stod klara, revs det gamla kapellet. Timret lär ha använts till en logbyggnad i Glyxnäs.

Dagens kyrka är ritad av arkitekt Ludvig Hedin, och byggd i tegel och natursten, samt putsad. Den invigdes 21 augusti 1859. Kyrkan har renoverats flera gånger, framförallt invändigt. De stora kopparportarna vid den södra ingången sattes upp vid en renovering 1937. Då sattes också en dörröppning i västra väggen igen, och den nisch bildades, som i dag är dopaltaret. På ömse sidor om dopfunten står två kolonner i trä, med utsirade vinrankor. Varifrån dessa kommer är höljt i dunkel, men de kan ha varit en del av en ram för ett tidigare altare, eller en minnestavla över en betydelsefull invånare i socknen. Glasmålningen vid dopfunten är gjord efter en teckning av Gunnar Torhamn. Han har också skapat altartavlan, med motivet ”Jesus stillar stormen”. Ett lämpligt motiv i en skärgårdskyrka! Den altartavlan skänktes av kyrkliga syföreningen, och ersatte den gamla, från 1600-talet, som föreställde Den heliga nattvarden

De två ”pyramider” i trä som i dag flankerar altaret satt tidigare på de två främsta bänkarnas yttersida mot altargången, men togs ner vid renoveringen 1937 och placerades på golvet. Överst på dem finns rökfat, där man alltså kunde tända någon väldoftande eld, till exempel av myrra (kåda från ett rökelseträd).

Blidö kyrka har flera fina ljuskronor, sinsemellan olika. Den största, och nyaste, kristallkronan kallas Svartlöga-kronan, och skänktes av Svartlögabor, troligen då kyrkan invigdes 1859. Carl Eric Lagerheim på Blidö gård har skänkt en annan av ljuskronorna, en tredje har skänkts av bonden Olof Nilsson, Söderöra, omkring 1749. Den ljuskronan hade han hittat i sjön, troligen hade den sänkts i samband med ryska flottans härjningar 1719. I kyrkans tak hänger också flera votivskepp, det äldsta är från 1600-talets första hälft. Sådana skepp finns ofta i kyrkor nära havet, och de är ofta avbildningar av fartyg som funnits. Ordet votiv betyder ”gåva till en gudom med tack för bönhörelse eller dylikt”. Skeppen, som ofta tillverkades av gamla sjömän, skänktes alltså till kyrkan som ett tackoffer.

TEXT: INGRID JACOBSSON

Yngve Bergers Kristusbild
I årsskriften 2013 skrev silversmeden Yngve Berger (vars hus hembygdsföreningen ärvt) om Kristusbil—den i Blidö kyrka som han gjort. Bilden hänger på väggen till höger under läktaren. Vi citerar:

”Jag hade under sextioalet gjort en del kyrksilver och andra större silverarbeten och vid denna tid hyrde jag två rum som ateljé i Klara Kyrkas församlingshus. En dag blev jag av kyrkans styrelse tillfrågad om jag kunde göra en kristusbild till Klara Kyrkas sidoskepp. Jesus talade ju mycket om ”Liljorna på marken och fåglarna under himmelen” Det tyckte jag mycket om och jag lät hans blod från spiksåren i händer och fötter ”rinna” och bilda blommor och rankor

på bilden. Även såret i sidan lät jag övergå i blomliknande formationer för jag tyckte att om det var någon som hade ”hjärtat utanpå” så var det Jesus. Och jag tyckte om att ciselera de små fåglarna ovanför korsets armar.

Men jag märkte genast då jag visade resultatet en viss tveksamhet hos styrelsemedlemmarna.

Till slut gjorde Yngve Berger en annan Kristusbild till Klara kyrka. Den första bilden behöll han själv:

Silver är dyrt och jag visste inte var jag skulle göra av bilden. En förmögen kvinna hade vid ett tillfälle sett tavlan och ville köpa den och förklarade att hon tyckte så mycket om symboliken med fåglarna ovanför korset. Jag förstod inte vad hon menade för jag hade inte tänkt så mycket på fåglarna mer än att jag tyckte dom var små och vackra och skojiga att göra. Jo, det var tolv fåglar på ena sidan korset och elva på den andra. Jag hade alltså tänkt på den lärjunge som förrådade Jesus. Detta hade jag inte haft en tanke på, men ville naturligtvis inte säga henne det!

Men sälja tavlan ville jag inte, jag tyckte inte om att den skulle finnas i någons privathem, ville att den skulle kunna ses av många. Jag gömde bilden i min lägenhet i stan bakom ett badrumsskåp. Gömde och glömde. Årsstämpeln är R9 vilket betyder 1967.

För några år sen skulle badrummet renoveras och jag ”hit-tade” då bilden. Jag tog ut den nu nästan helt mörkoxiderade tavlan, gjorde ren den och satte upp den på en av mina väggar här på Blidö. En gång kom Karl-Erik Lindefors, (som var aktiv i kyrkan) hit och fick se tavlan. Vi satt och samtalade och plötsligt frågade Karl-Erik om tavlan var till salu. Jag blev oerhört glad och sa att den inte var till salu, men att jag kunde tänka mig att skänka den till Blidö Kyrka. Och så blev det och det är jag lycklig för.”

TEXT: YNGVE BERGER 2013

Foto:Göte Lagerkvist

Blidö sockens hembygdsförening

Styrelsens verksamhetsberättelse för 2020

Verksamheten för 2020 blev helt annorlunda än planerat för de flesta föreningar, så också för Blidö Sockens Hembygdsförening. Covid-19 pandemin och de restriktioner som den förde med sig om begränsningar för folksamlingar, social distansering och annat gjorde att de flesta av hembygdsföreningens aktiviteter fick ställas in. I stället ägnades resurserna huvudsakligen åt att renovera och underhålla föreningens fastigheter.

Upprustningen av Silversmedens Hus och sidokammarstugan

Upprustningen av Silversmedens Hus för att bli Blidöbygdens Hembygdsgård har helt dominerat hembygdsföreningens verksamhet under 2020. Nedervåningens två rum har fått nya golv. Väggar, tak och ett antal fönster har renoverats. Köket har blivit uppfräschat och ommålat och har försetts med nya vatten- och avloppsledningar. Duschrummet med toalett har delvis byggts om i enlighet med gällande våtrumsstandard och en ny varmvattenberedare har installerats. Elsystemet i nedervåningen är utbytt och vattenledningarna har dragits om. Den södra fasaden har förbättrats och målats. Balkongen har fått ett nytt räcke. Övervåningen kommer att renoveras och nya elledningar installeras under 2021. Där uppe planeras bland annat en utställning om Yngve Berger och ett par rum ska göras i ordning för uthyrning.

Silversmedens hus (i bakgrunden) och sidokammarstugan har renoverats under året.

För att åskådliggöra Yngve Bergers konstnärliga verksamhet har hans verk "Fantasins Farkoster" restaurerats och återuppsatts i det stora rummet. Silversmedjan i källaren har också genomgått en omfattande upprustning och ska utformas som ett museum.

Den bod som finns på tomten har isolerats och målats

invändigt. El kommer att dras in för att utrymmet ska kunna användas som snickarbod. Slutligen har ett helt nytt avloppssystem anlagts för att uppfylla moderna miljökrav. Vid grävningarna för detta förbättrades samtidigt dräneringen av huset. Efter avloppsgrävningen har gräs såtts och ett trädgårdsland ska anläggas.

Flera av föreningens medlemmar har lagt ner ett omfattande arbete för att genomföra upprustningen. Föreningens ordförande Göte Lagerkvist har varit drivande i arbetet.

Inklusive bidrag erhållna under 2019 har föreningen fått stöd från Norrtälje kommuns Lokala Utvecklingspeng på 185.000 och från Skärgårdsmedel på 62.500. Den donation som föreningen tidigare fått från bröderna Nerman på 150.000 kronor har också använts för upprustningen. Tillsammans med de medel på 350.000 kronor som ingick i arvet samt olika donationer så har upprustningen av Silversmedens Hus hittills kostat ca 770.000 kronor. Hela projektet har genomförts med tillfört kapital utan att föreningens tillgångar har behövt användas.

Under hösten blev det klart att föreningen får 250.000 kronor för att rusta upp den sidokammarstuga som finns på samma fastighet som Silversmedens Hus. En ny ugn och skorsten muras och en allmän upprustning med bland annat installation av en handikapptoalett har påbörjats. Syftet är att möjliggöra olika aktiviteter kopplade till brödbak och konstnärlig verksamhet av olika slag.

Båtsmanstorpet

Båtsmanstorpet har fått alla ytterväggar målade med Falu rödfärg. Fönster och dörr har målats med linolfärg. Hängrännor har satts upp för att möjliggöra uppsamling av regnvatten för bevattning av trädgård och rabatt utan att belasta brunnen. Insidan har genomgått en ordentlig städning med skurning av golv, mattvätt med mera. Även förrådet har fräschats upp med ny färg.

Årsmötet

Årsmötet, som enligt stadgarna ska hållas senast i april månad, sköts upp, men kunde genomföras den 15 augusti i ett mycket varmt och soligt väder. Mötet hölls vid Båtsmanstorpet under tre stora skuggande tält och lockade 29 medlemmar. Göte Lagerkvist fick

förlängt förtroende som ordförande. Birgitta Angeberg Edlund och Lars Jacobsson omvaldes på två år. Fyllnadsval efter Bengt Eller blev det av Birgitta Melin och nyval efter Venche Larsson av Carina Wijkander Björk. För revisor- och revisorsuppleantposterna blev det omval av Anders Broberg och Inger Pettersson. Även Valberedningen, dvs Kjell Hellberg, sammankallande, Susanne Lippert Enquist och Inga-Lill Norman, fick förnyat förtroende.

På årsmötet beslutades också för andra gången det tillägg till stadgarna som säger att föreningen ska vårda och utveckla Silversmedens Hus, dvs arvet efter silversmeden Yngve Berger. För att bidra till de löpande driftkostnaderna för Silversmedens Hus föreslog styrelsen en höjning av medlemsavgiften till 250 kronor för enskild och 350 kronor för familj. Årsmötet beslöt i enlighet med styrelsens förslag.

Före Årsmötet underhöll folkmusikanter under ledning av Pelle och Lars Lindkvist. Efter mötet gjorde Ingmarsöborna Anci och Mats Nordwall, hon riksspelman och han instrumentbyggare, ett uppskattat framträdande med folkmusik och berättelser.

Programverksamheten

Det blev på grund av pandemin ingen upprepning av den familjefest/miljödag som genomfördes helgen före Valborgsmässoafton 2019. Förhoppningsvis kan en sådan aktivitet ordnas 2021. Detsamma gäller firandet av Nationaldagen den 6 juni som ställdes in 2020.

Det uppskattade sommarprogrammet med aktiviteter under sex lördagar vid Båtsmanstorpet planerades tidigt på året. Men även dessa aktiviteter ställdes in av styrelsen med hänvisning till begränsningen i antalet deltagare och att de i stor utsträckning riktar sig till riskgruppen 70+.

Det sedvanliga Höstmötet under Allhelgonahelgen kunde inte heller hållas på grund av restriktioner under Corona-pandemin. Det stod också tidigt klart att Julmarknaden i Almvik inte kunde genomföras som vanligt. En loppmarknad i december, med huvuddelen av det lösöre som ingick i arvet efter Yngve Berger, sköts upp på obestämd tid.

Till minne av Kerstin och Gösta Roxell och deras insatser för hembygden planterade föreningen ett vårdträd vid Båtsmanstorpet

Marknadsföringen av föreningens aktiviteter gjordes i början av året på sedvanligt sätt via en mängd kanaler, t ex Visit Roslagen, tidningen Skärgården, Norrtälje Tidning m fl. När sedan allting fick ställas in fokuserades informationen i stället till hemsidan och Facebooksidan som kontinuerligt har uppdaterats med det arbete som gjorts under arbetsdagar och liknande.

Årsskriften

Årsskriften skickades som vanligt ut till alla medlemmar i början av året. Redaktör var Ingrid Jacobsson och temat detsamma som för almanackan, dvs en

jämförelse av hur olika äldre vykortsmotiv i Blidöbygden förändrats till i dag.

Almanackan

Almanackan för 2021 innehåller bilder från färjetrafiken över Furusundet och Blidösundet. För att säkerställa försäljningen av almanackan när julmarknaden ställdes in, har exemplar fördelats på ett stort antal försäljningsställen. Medlemmar har också aktivt sålt almanackan i olika sammanhang. En nyhet är att almanackan försetts med annonsplatser för lokala företag och inkomsterna för detta används för att täcka driftkostnaderna för Silversmedens Hus och Sidokammarstugan.

Styrelsearbetet

Styrelsen har under året haft 13 protokollförda sammanträden, inklusive det konstituerande mötet.

Medlemmar från föreningens styrelse har varit aktiva i Stockholms läns hembygdsförbunds arbetsgrupper Kulturväxtgruppen och Skärgårdsgruppen. Föreningens deltagande i Skärgårdsgruppen har resulterat i att Länsförbundet engagerat sig i framttagandet av Region Stockholms strategi och handlingsplan för utveckling av landsbygd och skärgård. Ett remissvar på Sjötrafikutredningen har också författats och antagits av Länsförbundets styrelse. Remissarbetet ska ses som en insats att delta i utvecklingen av hembygden, förutom uppgiften att vårda kulturarvet.

Föreningen har arbetat vidare med sitt arkiv. Genomgången av föreningens styrelsehandlingar med mera är slutförd. Arkivet har ordnats efter Allmänna arkivsystemet. Arkivplanen är att spara handlingarna i Hembygdsgården och vart femte år överlämna dem till Stadsarkivet i Norrtälje.

Förvaringen av föreningens olika föremål är fortfarande inte ändamålsenlig, men samtliga föremål är nu digitalt registrerade i länsförbundets och läns museets system Kollektivt Kulturarv. Komplettering med foton pågår. Det som sedan återstår är att se över vård och placering av föremålen.

Några styrelsemedlemmar har under året deltagit i olika digitala utbildningar och seminarier, t ex om medlemsrekrytering, storytelling med mera.

Antalet betalande medlemmar vid årsskiftet 2020/21 var 245 stycken.

Föreningens ekonomi är stabil. Årets intäkter uppgår till 672.104 kronor och kostnaderna (inklusive avskrivningar på fastigheten) uppgår till 766.546 kronor. Under året har donerade och sparade medel från 2018 om 150.000 kronor använts till renovering av hembygdsgården, vilket förklarar de höga kostnaderna samtidigt som det har höjt värdet på fastigheten. Kassabehållningen vid årets slut uppgår till 345.362 kronor.

► Planer för 2021

Verksamheten under 2021 kommer att fokusera på ett antal områden. De är att...

- ... fullfölja upprustningen av Silversmedens hus och Sidokammarstugan. Detta är prioritet 1. Här behövs omfattande insatser av föreningens medlemmar.
- ... under sommaren komma igång med några verksamheter i Silversmedens Hus och möjligen i Sidokammarstugan
- ... ordna en utställning om Yngve Berger
- ... genomföra ett Sommarprogram under 5 lördagar vid Båtsmanstorpet.
- ... prioritera frågeställningar och aktiviteter som knyter ihop dåtid, nutid och framtid.

Arbetsgrupper och ansvariga

- Ekonomi: Hans Mirsch
- Programverksamhet: Margareta Sandahl.
- Båtsmanstorpet: Birgitta Melin
- Fähuset Carina Wijkander Björk
- Ladan: Kerstin Lind
- Trädgårdar: Birgitta Angeberg-Edlund.
- Arkivering: Dokument Birgitta Angeberg-Edlund och Göte Lagerkvist.
- Föremål: Lars Jacobsson, Kerstin Lind.
- Intervjuer: Göte Lagerkvist.
- Marknadsföring: Lars Jacobsson.
- Rekrytering: Lars Jacobsson.
- Hemsida och Facebook: Ingrid Jacobsson

Kalendarium 2021, preliminärt. Restriktioner på grund av pandemin kan förändra planerna. Se föreningens hemsida www.hembygd.se/blido/ och Facebooksidan Blidö sockens hembygdsförening

- Årsmöte lördag 3 juli utomhus vid Båtsmanstorpet
- Förfest/Miljödag före Valborgshelgen vid Almvik, lördag 24 april
- Nationaldagsfirande torsdag 6 juni i samarbete med övriga föreningar
- Sommarprogram vid Båtsmanstorpet med start lördag 3 juli till och med 7 augusti
- En bygdevandring planeras. Dag och plats ej bestämda
- Höstmöte lördag 6 november kl 14.00 i Sockenstugan
- Julmarknad lördag 4 december i Almvik

BLIDÖ SOCKENS HEMBYGDSFÖRENING

Förtroendevalda från årsmötet 2019 till årsmötet 2020

Styrelse:

Göte Lagerkvist, ordf	070 – 540 04 33
Lars Jacobsson, vice ordf.	070 – 377 54 11
Hans Mirsch, kassör	070 – 484 46 86
Margareta Sandahl, sekr.	070 – 826 68 72
Birgitta Angeberg-Edlund, ledamot	076 – 301 17 91
Birgitta Melin, ledamot	073 – 968 64 85
Carina Wijkander-Björk, ledamot	070 – 782 54 44

Revisor:

Anders Broberg	070 – 496 10 91
Revisorssuppleant:	
Inger Pettersson	070 – 368 80 22

Valberedning:

Kjell Hellberg	070 – 798 12 26
Susanne Lippert Enquist	070 – 819 95 56
Inga-Lill Norman	070 – 541 54 39

Webb- och Facebookansvarig:

Ingrid Jacobsson	070 – 572 35 24
------------------	-----------------

Representanter Oxhalsö byalag:

Åke Roxell	070 – 216 30 98
Hans Lindstedt, suppleant	070 – 375 34 21

VÅRA LOKALA SPONSORER

**Stämmarsunds
Trä- och byggvaror**

Telefon 0176 820 55

**Susannabolaget
Solceller på ditt tak**

Telefon 070 821 44 30

**Niclas Gustavsson
Bygg & Snickeri AB**

Telefon 076 88 161 77

Åke Roxell - Elarbeten

Telefon 070 216 30 98

**Roslagens Pump
Din lokala VA-leverantör**

Telefon 0176 827 40

**Lagerviks Båtvarv
Tar hand om din båt**

Telefon 0176 820 04

**Hustomten
Fixar din fastighetsskötsel**

Telefon 0176 80 400

**Anders Lindstedt Entreprenad
Gör de tunga jobben**

Telefon 070 920 30 89

**(BUS) Blidöbygden -
Utveckling i Samverkan
När det gäller lokala projekt**

Telefon 070 528 53 46

**Källvikens Gård - Lammkött,
lammskinn o andra produkter**

www.kallvikensgard.com

**Berlin Elektriska AB
Elinstallationer**

Telefon 070 378 00 22

**ICA Blidö
ÖPPET ALLA DAGAR**

Telefon 0176 820 37